

Deprem ve Kaza-Kader İlişkisi

Dünya insan için imtihan âlemidir. İnsan, bu âlemde iyi-kötü, kolay-zor, mutluluk ve musibet ile imtihan olmak durumundadır. İnsan kendini ve Rabbini bilmeli, asıl vazife şuuruna erişmeli, dünya imtihanını başarıyla tamamlamalıdır. Deprem musibeti imtihanı da insan için farklı dersler özünde barındıran tabiat hadisesidir. Bu münasebetle “deprem ve kaza-kader ilişkisi”ni anlamak için önce “Deprem nedir? Kaza nedir? Kader nedir?” Bunları kısaca bilmemiz ve anlamamız icab etmektedir!

Deprem nedir ?

Deprem; sismik dalgalanmalar neticesinde, yerkağı içindeki kırılmaların ani olarak ortaya çıkmasıyla, titreşimlerin ani olarak yayılmasıyla, yer yüzeyinde şiddetli bir şekilde sarsılması ve hareketlenmesiyle meydana gelen tabiat hadisesidir. Deprem bir de “bir şeyi şiddetli hareket ettirmek, şiddetli sarsmak ve vurmak” anlamında “zelzele” diye de adlandırılmaktadır.

Deprem “... ve dağlar (yerlerinden oynatan) bir yürüyüşle yürür.”¹ “Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir. Bununla beraber Allah yine de çoğunu affeder.”² Meallerindeki ayetlerin farklı anlam boyutlarıyla insana “deprem şuuru” aşılacaktır. Deprem, her şeyin Allah’a ait olduğunu, kula kulluğunu usulünce ve dosdoğru yapması gerektiğini, kulun takva yolculuğunu ciddiye almasını, yalnızca Rabbini razı etme ihtiyacı içinde olması gerektiğini hatırlatan bir ikaz olarak da görülmüştür. Deprem, bazı tasavvuf çevrelerinde, Cemal içre Celal tecellilerinden, Celal içre Cemal tecellilerinden şeklinde okunur.

Depreme dayanıklı binalardan ve yapılar inşa etmek elbette çok önemlidir. Bununla birlikte kaliteli, ilim ve irfan ile donanımlı şahsiyetler ve dosdoğru işlerliği olan sistemleri oluşturmamızın da lüzumlu olduğu ortadadır. Kaliteli insan yetiştirme işi, ana okulundan üniversiteye eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerimizin görevidir. Bilgili, namuslu, inançlı, hakka hukuka riayet eden insan yetiştirmeyi hangi toplum istemez ki? İnsan iyi olursa her şey iyi olur. Bütün mesele sarsılmaz, yıkılmaz karakter sahibi insan yetiştirmektir.

Yaşanılan bütün felaket ve musibetlerin meydana gelmesinde ve önlenmesinde birinci faktör, insandır. Bütün gayret ve yatırımlar, kaliteli insan yetiştirmeye yönelik olmalıdır. Yıkıcı değil yapıcı insan yetiştirmek, Nureddin Topçu’nun dediği gibi “yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül veren istikbalin inşasına katkı sunan insan. (...) Böyle sağlam karakterli insan yetiştirmede ihmali olanlar, inşaatlarda ihmali ve kastı olanlar kadar sorumludurlar. Sağlam insan yetiştirseydiler, binaların sağlam yapılmasında da katkıları olurdu.”³

Kaza ve Kader Nedir ?

“Kaza; Allah’ın ezelde takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince takdir ettiği şekilde onları yaratması demektir. Kader; Allah’ın ezelden ebede kadar olacak şeylerin zaman ve yerini, niteliklerini ve özelliklerini önceden bilmesi ve takdir etmesi demektir. Başka bir ifade ile kader; Allah’ın kanunları, ölçüleri; kaza ise, o kanun ve ölçülere göre işlerin meydana gelmesidir. Takdir ve yaratma Allah’a aittir. Olmuş ve olacak her şeyi bilen Allah’tır.⁴ Her şey O’nun takdir ettiği zamanda ve planda meydana gelir. Her şey O’nun bilgisi ve takdiriyle ortaya çıkar.

Kur’an-ı Kerim’de; “Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah’a göre kolaydır.”⁵ “De ki, Allah’ın bize yazdığından başkası başımıza gelmez. O, bizim Mevlamızdır. İnananlar Allah’a güvensin.”⁶ Buyurulmaktadır. Ayrıca kaza ve kader denildiğinde Allah’ın ilim, irade ve tekvin sıfatları akla gelmektedir. Bilen ve halk eden Allah’tır.

Depremi Kaza-Kader ile İlişkisi:

“Deprem; jeolojik bir olaydır. Kader-i Mübrem kapsamına girer. Burada insana düşen ayet, hadis ve sahabe uygulamasında görüldüğü gibi tedbir almaktır. Şehirleri kurarken fay hatlarının üzerine kurmamaktır. Ayrıca kaç katlı bir bina yapıyorsak o binayı taşıyacak derecede demir, çimento kullanarak, binanın kolonlarıyla oynamamak gerekiyor. Burada binaların yapımını yüklenici firmalar (müteahhitler) kadar denetleyenler ve bu binaya ruhsat verenler de aynı oranda sorumludurlar. Üç-beş kuruş fazla kazanacağım diye oturan insanların hayatlarını riske atmak, insanlık suçudur. Ve İslam’a göre de büyük suçtur. Elden gelen inancına uygun davranmak anlamına gelir.”⁷ Herhangi bir tedbir almadan, “ne yapalım kaderimiz böyle imiş” demek doğru değildir. İnsan ve tabiat ilişkisi bağlamında Kur’an ve Sünnet’i iyi anlamak gerekir. “Hayatımızı “beka esası” ve “ebed mesajı” üzerine inşa etmek durumundayız. Bunun için; Allah’tan razı olmak, Allah’ın rızasını tahsil etmek, mühimdir.”⁸

Bir de deprem meselesinin sosyolojik boyutuna temas etmek gerekiyor. “İbn-i Haldun “coğrafya kaderimiz” derken belki de doğrudan depremi kastetmiştir. İnsanın karakterinin şekillenmesinde coğrafyanın önemli etkisi vardır. Deprem sadece fiziksel bir yıkıma değil, toplumsal bir yıkıma, tahribata, örselenmeye (travmaya) sebep olduğu için sosyolojik bir yöne sahiptir. İnsanların en yakınlarını kaybetmesine neden olurken diğer yandan ekonomik kayıp da gelecekle ilgili maddi ve manevi endişenin var olmasına neden olmaktadır.”⁹

Burada devletin, toplumun, fertlerin üzerine düşen çok mühim vazifeler bulunmaktadır. Bunların içinde en önemlisi, depremin geçtiği fay hatlarına binaların yapılmaması gerektiğidir. Aynı zamanda devletin de buna asla izin vermemesi gerekir. İnşa edilen bütün binalar, sağlam, düzgün, kanun ve kurallara uygun şekilde yapılmalıdır. “Modern insan özgürlüğüne fazla düşkün olsa da genel yaklaşım itibariyle çoğu kere kadercidir. Önlem almak, çalışmak, kalkınmak ya da bu konularda çaba harcamak yerine mevcut duruma razı olmak, sorgulamamak ve tutumu kader üzerinden temellendirmek, günümüz toplumunun kaderle ilgili anlayışını ele veriyor...

Günümüz insanı bir depremde yaşanan binlerce ölümü kaderin gizemli dünyasına havale ederken, nedense yaşanan daha çok şiddetli bir depremde hiç can kaybı yaşanmamasını kader olarak görmemektedir. Fakirlik ya da iflas, kader ama zenginlik kader olarak

değerlendirmemektedir. Bir başka deyişle iyilikleri kendimize, kötülükleri ise Allah'a atfeden bir Mecûsî mantığıyla olayları değerlendirmekteyiz! Oysa başımıza gelen iyilikte ve kötülükte ilahi takdir boyutu kadar kendi sorumluluğumuzu da dikkatle almak durumundayız. (Prof. Dr. Temel Yeşilyurt, "Kadere İman Mes'elesi", 2009).

Özellikle köy, mera ve büyük şehirlerin varoşlarında bulunan vadi içlerine evler yapmak, depremi gösteren fay hattının geçtiği yerlerde şehirler kurmak, bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu bölgelere ve ülkelere seyahatler düzenlemek, kışın dondurucu soğuğuna karşı tedbirler almamak, hırsızdan korunmak için kapıyı kilitlememek gibi durumları tevekkül olarak adlandırmak ya da olumsuz sonuçlarla karşılaşıldığında kadere vurgu yapmak Allah'a zulüm isnadından başka bir şey değildir. (Ramazan Altıntaş, "Yazgıcı ve Özgürlükçü Tevekkül Anlayışının Çalışma Hayatına Etkileri", Dini Araştırmalar; Mayıs – Ağustos 2000).¹⁰

"Biz insanlar kader okyanusunda yüzen birer gemi gibiyiz. Rotamızı ne yana çevirirsek çevirelim, tedbir alalım veya almayalım, o ilim okyanusundan ayrılmış olamayız. Tedbir almamaya kader deyip, tedbir almayı kaderden kurtulmak zannetmenin doğru kader inancı ve anlayışı ile bir alakası yoktur. Haller değişir ama kader değişmez. İslâm bize "kadere inanıyorsan tedbiri bırakacaksın" demiyor! Aksine önce tedbir alıp, sonra tevekkül etmemizi istiyor."¹¹ Netice itibariyle kaza ve kader bakımından "mü'mince" tavır takınmak ve bu mevzuda aklı çok iyi kullanmak icap etmektedir. Vesselâm.

¹ Tur Suresi; 10

² Şura Suresi; 30

³ Altınoluk Dergisi; Ali Rıza Temel, "Fiziki ve Ahlaki Deprem" Sayı: 445, Mart - 2023

⁴ İslâm İlmihali; Lütfi Öztürk-Seyfettin Yazıcı, D.İ.B.İği Yayınları - 2022

⁵ Hadid Suresi; 22

⁶ Tevbe Suresi; 51

⁷ Yeni Haber; Prof. Dr. Ramazan Altıntaş – 21/02/2023

⁸ Niye Ben?; Prof. Dr. Şener Dilek, Feyza Yayınları, İst. 2014

⁹ Yeni Şafak; Prof. Dr. Süleyman Doğan, "Depremin Sosyolojisi" – 12/04/2023

¹⁰ Güncel Sorularla Kader C.2; İsmail Mutlu, Eylül:2015 – Mutlu Yayıncılık

¹¹ Sorularla İslamiyet Sitesi – 11/03/2023